

kompleksni objekti zunanosti. Ljudje gradimo okoli sebe mreže, fetiške, konstrukte, da nam je kompleksen sodobni svet lažje razumljiv. Vseskozi prehajamo med notranjim in zunanjim, med telesom in umetnim itd.; mej ni več. Po avtoričinem mnenju gre za iskanje novega ravnotežja, nove zgodbe sveta, na katero pa nimamo odgovora.

Bojana Kunst sistematično in dokaj razumljivo obdela zgodovinsko ozadje modernega razlikovanja in povezovanja. Prične pri samem začetku modernih povezav in razvezav, s teorijo razvezave, kjer ji kot poglavitni vir služi filozofija Descartesa. V drugem delu skozi monstrozno, kuriozite in teorijo Leibnitza, ki ga smatra za mojstra povezav, predstavi teorijo povezave. V tretjem delu pa se avtorica posveti sodobnosti, kjer se še bolj poglobljajo dihotomije, kot je umetno – naravno, vendar pa smo postali hkrati tudi bolj senzibilni za polje *vmes*; *srednji vmes*, ki nikoli ne obstane, vendarle se ga lahko zgolj dotaknemo.

Joca Zurc

Mojca Doupona Topič: Ženske in šport. Ljubljana: Fakulteta za šport, 2004
202 strani (ISBN 961-6405-86-1), 4.650 SIT

Znanstvena monografija *Ženske in šport*, slovenske avtorice, profesorice in raziskovalke na področju sociologije športa, dr. Mojce Doupona Topič, se loteva obravnave razlik med spoloma na področju športa in športnega udejstvovanja, in sicer vse od šolske športne vzgoje, preko vrhunškega športa, do prostočasnih športnih aktivnosti. Na vseh treh področjih je v ospredje postavljeno obravnavanje udejstvovanja žensk z vidika primerjave zastopanosti z moškimi. Gre za edinstveno delo v slovenskem prostoru, ki opredeljuje značilnosti ženskega športa, s posebnim poudarkom na analiziranju razmer v Sloveniji.

Šport in gibalno udejstvovanje je namreč eno izmed posebnih družbenih polj, kjer prihaja do razlik med spoloma. Po mnenju Darlinsona (2000) so razlike med spoloma na področju gibalnega in športnega udejstvovanja še izrazitejše kot pa na marsikaterem drugem področju socialnega življenja. Vzrok temu so tradicionalni stereotipi, družbena patriarhalnost ter neločevanje med biološkimi in družbenimi razlikami med spoloma. Izhajajoč iz slednjega, avtorica že v prvem poglavju knjige prikazuje obstoj razlik med spoloma v športu zaradi družbene oziroma natančneje kulturološke pogojenosti, ki pa se na ravni vsakdanjega življenja pojasnjuje kot biološko določena, prirojena in zato nespremenljiva. Pripisovanje razlik med spoloma v športnem udejstvovanju samo biološkimi razlogom namreč pomeni, da posameznika obravnavamo kot individuuma, ki je ločen od družbenih in zgodovinskih okoliščin, v katerih živi. Za uresničitev navedenega je jasno, da bi morali živeti v »zastekljenih komorah«, neodvisno od vplivov socialnega okolja.

Pa vendarle je danes šport v vseh svojih pojavnih oblikah, tako udejstvovanje v športnih dejavnostih, zasedanje vodilnih mest v športnih organizacijah ali pa znanstveno delo na področju kinezioloških znanosti, še vedno domena moških. Čeprav vemo, da je gibanje ključnega pomena za rast in razvoj vsakega otroka, kot tudi za ohranjanje zdravja in normalnega funkcioniranja organizma v odraslosti ne glede na posameznikov spol ali katerokoli drugo socialno, versko ali etično opredelitev. Zakaj je temu tako? Avtorica vzroke za današnje stanje razlik med spoloma išče tudi v zgodovini, in sicer v miselnosti družbe oziroma reproduciranju zastarelih medicinskih prepričanj, da šport ni primeren za zdravstveno stanje ženske. Ugotavlja, da se je ženski šport skozi zgodovino razvijal zelo počasi. Kakršnekoli nove dejavnosti, nad katerimi so se navduševale predvsem aristokratkinje, so hitro naletele na neodobranje javnosti. Ženske so se tako

začele množično vključevati v športne aktivnosti šele v prvih desetletjih 20. stoletja. Navedeno pričakovano vodi k ugotovitvi, da razlike med spoloma tudi v današnjem športu ostajajo. Vendar pa je zaznati velik pozitiven premik, zlasti v zmanjševanju razlik med spoloma v olimpijskem programu. Leta 2000 so namreč prvič v zgodovini olimpijskih iger ženske tekmovali v enakem številu ekipnih športov kot moški.

Nadalje avtorica enega izmed poglobitvenih razlogov spolne diskriminacije žensk v športu pripisuje procesu socializacije, v katerem vsak posameznik prevzema spolno (gender) identiteto. Zato je razumljivo, da med poglavji *Ženske in vrhunski šport*, *Ženske in rekreacija* ter *Ženske in šolski šport*, ravno slednje zavzema največ prostora. Avtorica poudarja pomen procesa socializacije, preko katerega otroci oblikujejo svojo spolno vlogo, značaj in identiteto, kar pomeni, da sta zgodnje in pozno otroštvo odločilna za oblikovanje spolnih vlog in s tem ohranjanje obstoječih vzorcev razlik med spoloma na posameznih področjih vsakdanjega življenja. Šolska športna vzgoja je tisto temeljno področje, na katerem se otrok prvič sistematično sreča s poukom športa, športnega načina življenja in s tem tudi opredelitev, neotipljivih in ne konkretno razloženih, a tako jasno prepoznavnih značilnosti ženskega in moškega športa. Avtorica s tem poglavjem nakazuje, da se socialni konstrukt spolnega razlikovanja na področju športa in športnega udejstvovanja, ki v naši družbi postavlja ženske v slabšo vlogo, izgrajuje že zelo zgodaj. Zato ga je moč preseči, piše v nadaljevanju, samo ob spremembi obstoječega procesa otrokove socializacije z vidika spolne diferenciacije.

Med poglavji velja izpostaviti tudi poglavje z naslovom *Mediji in ženski šport*, ki prinaša obravnavo tematike, katera v našem prostoru še ni bila preučevana. Avtorica izpostavi, da mediji na dva načina vplivajo na oblikovanje ženskega športa, in sicer s količino poročanja in vsebino prikazovanja ženskega športa ter športnic v medijih. Navaja, da so že številne raziskave pokazale, da mediji (televizija, radio, tisk) poročajo več o športnih dogodkih, pri katerih so glavni akterji moški. Ob sami količini predvajanja pa je zelo pomembna tudi njena vsebina. Avtorica ugotavlja, da so sposobnosti športnic v primerjavi s športniki večkrat podcenjevane oziroma njihovi uspehi in dosežki, ki so v športnem smislu enakovredni moškim športnim dosežkom, niso deležni enake pozornosti. Razlika med spoloma pri poročanju medijev se kaže v naslavljanju (športnike se največkrat poimenuje po priimku, športnice po imenu ali vzdečku) ter opisovanju (športnike se opisuje po športnih sposobnostih, športnice po videzu – zunanosti in telesni atraktivnosti). Nadalje avtorica navaja ugotovitev raziskave, ki je pokazala, da se športni neuspeh ženske pripisuje v medijih največkrat pomanjkanju zaupanja, nervozi in nesproščenosti, skratka osebnostnim lastnostim. V primeru, da doseže športni neuspeh moški, pa novinarji razloge iščejo izven tekmovalca, v moči in inteligenci njegovega nasprotnika. Ženske neuspehe se hkrati komentira bolj neprizanesljivo, strogo, ne išče se olajševalnih okoliščin, medtem ko se moške neuspehe interpretira prizanesljivejše. Navedeno stanje seveda reproducirajo gledalci oziroma celotna družba, saj je šport bolj popularen med moškimi. Ob koncu poglavja avtorica navaja raziskavo, v kateri je analizirala komentiranje 14 slovenskih rokometnih tekem v sezoni 2001/02 in 20 tekem v sezoni 2002/03. Vse tekme je komentiral isti novinar. Analizirala je primerjavo tehnične produkcije ter komentiranje športnega novinarja med žensko in moško rokometno športno tekmo. Ugotovila je, da so razlike med spoloma še vedno zelo očitne – tako v tehničnem prikazu tekmovalca (manj počasnih posnetkov, manj različnih zornih kotov, manjše število kamer pri ženskah) kot tudi po komentiranju tekme (pri moških je govor o njihovih sposobnostih, moči, vzdržljivosti, talentu, inteligenci, instinktu; pri ženskah pa o njihovi šibkosti, čustvih, sreči in družini).

Knjigo zaključujeta poglavji *Ženske na vodilnih položajih v športu* ter vedno aktualno in nikoli povsem odkrita tematika *Nasilje nad športnicami*. Pri ugotavljanju, da so ženske zelo izključene iz vodstvenih položajev v organizacijah, avtorica piše, da je slednje predvsem tako razlog kot posledica tega, da ženske nimajo zgledov in mogoče zato tudi ne ambicij za poseg na višja mesta oziroma na pozicije odločanja in moči, kjer bi dejansko lahko kaj spremenile v

razmerju med spoloma na posameznih področjih športa. V športnih organizacijah namreč danes še vedno prevladuje moška kultura.

Tema nasilja nad športnicami je "tabu" tema, ki pa je vsekakor vredna nadaljnega poglobljanja in analiziranja. Z jasno postavljenimi razlikami med spoloma, tako biološkimi in kulturološkimi, je črta nasilja nad športnicami jasneje določljiva. Vedeti je namreč treba, da so športniki za uspeh v svojem športu pripravljeni narediti praktično vse, kar pomeni da so do nasilja nad seboj, tako telesnega, psihičnega kot spolnega, tolerantni v višji meri kot ne vključeni posamezniki. Ker pa je pri pojavu kakršnega koli nasilja ključno, da se ga prepozna in ustavi dovolj zgodaj, preden povzroči trajne telesne in psihične posledice, je avtorica posebno pozornost posvetila napotkom staršem, kako prepoznati morebiten pojav nasilja pri otroku ali nedoraslem najstniku, ki je vključen v tekmovalne procese določene športne panoge.

Delo tako sistematično in uravnoteženo pokriva področje udejstvovanja žensk na vseh ravneh športa. Temelji na bogatih podatkih dosedanjih raziskavah, ki jih avtorica vsakokrat dopolni s povzemanjem, največkrat pa z lastno analizo stanja v Sloveniji. Ob sami aktualnosti tematike je delo pregledno urejeno in berljivo. Gradivo je smiselno razdeljeno na poglavja, tekst pa na ustreznih mestih dopolnjuje bogat slikovni material, ki ga predstavljajo izredno kvalitetne in predvsem visoko izpovedne fotografije, delo profesionalnih športnih fotografov. Izpostaviti velja tudi samo naslovno knjige, ki prikazuje svetovno teniško igralko Rusinjo Ano Kurnikovo, slikano z zadnje strani. Vse te fotografije najkonkretnije kažejo pogled današnje družbe na žensko, njeno telo in ukvarjanje s športom. Avtorica navedeno lepo z mislijo, da gre za prikaz videnje ženskega športa skozi moške oči.

Žensko vprašanje v športu postaja vedno bolj prepoznaven problem in zato tudi vedno bolj predmet različnih raziskav, čeprav je še vedno dokaj na začetku svojega raziskovalnega razvoja. Delo Mojce Doupona Topič je zato aktualno. Dotika se prikazov razlik med spoloma na tistih področjih družbenega življenja, kjer jih je težko prepoznati oziroma kjer se razlike med spoloma pojmujejo kot samoumevne (npr. medijsko poročanje o športnih prireditvah, učni načrt športne vzgoje). Ob prikazu konkretnih primerov se vsak laični bralec lahko zamisli, ali so ženske resnično manj zanimive (z vidika prenosa športnih prireditev), manj sposobne in na sploh manj primerne za ukvarjanje s športom. Kako je mogoče, da se ob tako številnih raziskavah medicine in biologije, ki so dokazale, da gibanje koristi vsakemu človeku, pozitivno učinkuje na njegov razvoj in ohranjanje zdravja in to ne glede na starost, spol, rasno ter kakršno koli versko ali drugo pripadnost, spolni stereotipi, ki postavljajo žensko v slabši položaj, konstanto ohranjajo.

Knjiga *Ženske in šport* poskuša odgovoriti na zgornja vprašanja, predvsem pa je to delo, ki pogumno odstira tančice današnjega spolnega razlikovanja. Gibanje in športno udejstvovanje naj bi bili namreč po *Deklaraciji o človekovih pravicah*, kot po mnogih drugih pravnih aktih, ki izhajajo iz nje (npr. *Svetovna deklaracija o obstanku, zaščiti in razvoju otrok*, sprejeta 30.9. 1990, *Konvencija o otrokovih pravicah*, sprejeta 20.11. 1989), dostopno vsakemu človeku ne glede na raso, barvo, spol, jezik, versko, politično ali idejno prepričanje, narodno, etnično ali družbeno poreklo, premoženje, rojstvo ali kakršen koli drug položaj (*Otroci imajo prednost*, 1993). Kljub temu je področje razlik med spoloma v gibalnem in športnem udejstvovanju zakonsko slabo določeno. Naše odločitve so prepuščene lastnim občutkom, kaj menimo, da je prav in kaj se nam dozdeva za spremenljivo. Ženska na nogometnem igrišču? Deček s pisanim trakom v rokah? Zgražanje, kot posledica biološke neprimernosti ali sociološko ustvarjenih značajev? Naši predsodki, mnenja in stičišča se preko vzgoje otrok nadaljujejo. Zato je zlasti pomembno področje šolske športne vzgoje, ki lahko hitro postane možno torišče spolne diskriminacije. Zaradi anatomske rasti in fizioloških značilnosti bodo dečki dosegli boljše rezultate, kar pa ne pomeni, da deklicam določene športne panoge ne bi ponudili zaradi že v naprej slabšega rezultata ali pa možnosti nastopa na tekmovanju.

Knjiga bo v prvi vrsti prepotrebno čtivo vsem, ki se ukvarjajo z otrokom, to so učitelji, vzgojitelji, starši. Vsakemu otroku je ne glede na njegov spol potrebno za nemoteni razvoj omogočiti

udejstvovanje v športni dejavnosti, ki ga veseli, za katero kaže interes. Več različnih gibalnih spodbud bo deležen, več različnih športnih zvrsti in gibalnih dejavnosti bo spoznal, večja bo njegova baza gibalnih znanj, iz katere bo črpal v odraslosti, ko bo gibanje predstavljalo ob ustrezni prehrani osrednji dejavnik ohranjanja njegovega zdravja. Knjiga pa bo pomembno gradivo tudi vsem ženskam pri prepoznavanju vzorcev spolne diskriminacije in lastnem omejevanju, kar je prvi korak, ki vodi k ukrepanju ter zavzemanju za enake možnosti. Znanstvena monografija *Ženske in šport* opozarja na vrednost posameznikove svobode na področju športnega udejstvovanja in bo nepogrešljiva referenca za nadaljnje raziskave na tem področju. Zato lahko le upamo, da nas bo avtorica kmalu razveselila z njenim nadaljevanjem.

Literatura:

Darlison, E. (2000): Gender and physical activity. *Orthopade*, 29, 11: 957-968.
(1993) Otroci imajo prednost: Svetovna deklaracija in načrt ukrepov s svetovnega sestanka na vrhu, posvečenega otrokom; Konvencija o otrokovih pravicah. Ljubljana: Unicef.

Roman Vodeb

**Mojca Doupona Topič: Ženske in šport. Ljubljana: Fakulteta za šport, 2004
202 strani (ISBN 961-6405-86-1), 4.650 SIT**

Mojca Doupona Topič je predavateljica Sociologije športa na Ljubljanski Fakulteti za šport in je napisala knjigo *Ženske in šport* – monografijo, ki v Sloveniji predstavlja nekakšno pionirsko delo na področju sociologije spolov v športu. Avtorica se je lotila ženske diskriminacije (v primerjavi z moškimi) na klasičen, feminističen način: skozi zgodovinsko analizo in analizo sedanjega družbenega trenutka. Glede na to, da je izbira teme vselej simptomatična in gleda na to, da se avtorica bralcem predstavila kot bivša vrhunska športnica (rokmetašica), bralci kmalu prepozna ti. profeministični stil pisanja, v katerem je ženska oziroma športnica predstavljena v luči krivic, ki se športnicam, v primerjavi k njihovimi moškimi športnimi kolegi, resnično že od nekdaj dogajajo. Ženske so na nek način zapostavljene. Delajo se jim medijske, finančne in še kakšne druge krivice, in na to nas skuša opozoriti avtorica. Športnice so zapostavljene in nihče se ne potruzi, da bi krivično športno politiko (in ideologijo) spremenil. Tisti, ki smo bili tako ali drugače vpeti v kolesje ženskega športa, smo diskriminacijo ženskega športa boleče občutili na lastni koži – bodisi kot trenerji ali kot funkcionarji. Toda tisti, ki so nas tovrstne krivice prizadele in smo hoteli razodeti resnične vzroke zapostavljenosti žensk v športu, nas knjiga *Ženske in šport* ne zadovolji povsem.

Avtorica se v glavnih poglavjih loteva treh temeljnih segmentov športa: *vrhunskega, rekreativnega in šolskega*. V treh poglavjih tematizira še *medije, seksizem na vodstvenih oz. funkcionarskih mestih ter nasilje nad športnicami*. V knjigo bralce in bralke popelje z osnovno predpostavko, da se ženskam v športu delajo krivice, in začne s Freudovo psihoanalizo, problemom identitete, nato pa preide na ideologijo. Ne sklicuje se na Freudova dela, pač pa se dokaj korektno sklicuje na Giddensovo interpretacijo Freud in na nekaj feminističnih avtoric. Ko govori o ideologiji, vpelje znan koncept *kulturnega stereotipa*, ki ga uporabljajo tudi profeministične avtorice. Na ta način se nekako ogne konceptu *naravnosti*. Za nekatere bralke (in celo bralce) bo verjetno dovolj prepričljiva. Zdi se, da je avtoričina tiha ambicija, da bi skozi knjigo spremenila aktualno športno politiko oz./in ideološko paradigmo, ki na nek način resnično zanemarja in diskriminira športnice v primerjavi s športniki.